

Tiina Salmia

FT, taidehistoria, Turun yliopisto

SÖPÖT JA KURITTOMAT Ei-inhimilliset ja inhimilliset poikki-ruumiilliset toimijuudet 2000-luvun alun valokuvallisissa omakuvissa

Lectio praecursoria Turun yliopistossa 28.2.2026

Väitöskirja: *The Cute and the Unruly: Non-Human and Human Trans-Corporeal Agencies in Photographic Self-Portraits of the Early 2000s*

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-02-0539-3>

”Me olemme kaikki näissä planetaarisissa olosuh-teissa yhdessä, olemme sitten ihmisiä tai muita olentoja”, filosofi Rosi Braidotti (2022, 5) kirjoittaa ja kehottaa liikahtamaan eteenpäin ihmis- ja Eu-

rooppa-keskeisistä tavoista tarkastella maailmaa.¹ Hän huomauttaa, että pelkästään ihmisen näkökulmaan keskittyvä humanistinen tutkimus ei palvele tarpeitamme enää riittävästi ekologisten kriisien haavoittamalla maapallolla ja visioi posthu-manistisia tulevaisuuksia, joissa monilajinen hoiva ja myötätunto ovat keskiössä (Braidotti 2022, 42).

Ihmisen toiminnan muuttaessa pysyvästi maapallon geologiaa ja ekosysteemejä käynnissä olevan geologisen kauden nimeksi on ehdotettu *antroposeenia*, ihmisen aikaa (Åsberg 2024, 131–132; Rustick 2016, 3). Ympäristöajattelija Susan M. Rustick (2016, 3) havainnollistaa antroposeenin käsitettä vertaamalla ihmisen suhdetta ei-inhimilliseen luontoon Narkissokseen, joka tuijottaa ainoastaan omaa heijastustaan lammessa kiinnittämättä huomiota ympäröivään elämään. Myöskään taidetta ja taiteentutkimusta ei voi enää irrottaa planeettamme kohtaamista ympäristökriiseistä (Johansson & Seppä 2021, 11). Tässä väitöskirjassa esitän, että lajienväliset kohtaami-set ja vuorovaikutus tarjoavat hedelmällisen viitekehyksen tutkia myös omakuvia.

.....
1 Kirjoittajan vapaa käännös.

Monilajisia neuvotteluita, koreografioita ja yhteenkietoutumisia omakuvissa

Historian kuluessa ihmiset ovat kuvanneet itseään mitä moninaisemmilla tavoilla, aina varhaisista merkinnöistä luolien seinillä nykyisiin digitaalisiin selfieihin (Doy 2005; Walker Rettberg 2018). Vuosituhannen alussa, kun kamerat olivat yhtäkkiä kaikkialla ja valokuvien jakamisesta tuli luonteva osa kuvaamista, myös yhteiskunnallinen ja kulttuurinen eläintutkimus, posthumanismi, kriittinen eläintutkimus ja hoivan näkökulmat (ks. esim. Wolfe 2010; Lummaa & Rojola 2014a; Puig de la Bellacasa 2017; Hyttinen & Lummaa 2020; Irni et al. 2023) nousivat samanaikaisesti näkyvään asemaan tieteellisessä tutkimuksessa. Vaikka omakuvia ja selfieitä on tutkittu laajasti viime vuosina (esimerkiksi digitaalisen visuaalisen kulttuurin, feministisen kuvatutkimuksen ja sosiaalisen median tutkimuksen näkökulmista, ks. esim. GómezCruz 2014; Burns 2015; Senft & Baym 2015; Tavani 2024; Tiidenberg 2018; Walker Rettberg 2018), aihetta ei olla toistaiseksi juurikaan tarkasteltu ihmisen ja eläimen väliseen kanssakäymiseen perehtyen.

Kirjoitin pro gradu -tutkielmani naisiksi identifioituvien taiteilijoiden omakuvista. Tämän työn aikana, 2000-luvun alussa, älypuhelimien uudet kameratoiminnot käynnistivät visuaalisen kulttuurin mullistuksen ja saivat aikaan ennennäkemättömän kiinnostuksen itserepresentaatiota kohtaan (Gómez-Cruz 2014, 31; Walker Rettberg 2018, 12). Väitöskirjani alkumetreillä näin tämän ajankohtaisen ilmiön tutkimisen olennaisena kuvataiteen omakuvien ja sosiaalisen median selfieiden lähtökohdista. Halusin ymmärtää paremmin omakuvuihin kätkeytyviä hierarkkisia kaksijakoja ja vallan kysymyksiä sekä sitä, miksi selfiet niin monesti nähtiin pinnallisina, tyttömäisinä ja turhina, siinä missä (miespuolisten) taiteilijoiden omakuvat on perinteisesti tulkittu syvälliseksi itsetutkiskelun muodoksi. Kiinnostuin kuitenkin pian inhimillisten identiteetikysymysten sijaan kuvien marginaaleista kurkistelevista, niskoittelevista ja kameran itselleen kaappaavista ei-inhimillisistä eläimistä. Eläimen toimijuuden tutkiminen tuntui kiehtovalta näennäisen ihmiskeskeisen omakuvailmiön näkökulmasta: aineistoni kuvaajat ovat ehkä suunnitelleet ilmaisevansa jotain tiettyä narratiivia tai asetelmaa omakuvissaan, mutta suostuuko ei-inhimillinen eläin yhteistyöhön? Ja millainen kuvasta syntyy inhimillisen ja ei-inhimillisen kehollisen toimijuuden, neuvotteluiden, koreografioiden ja yhteenkietoutumisten lopputuloksena?

Ihmisen erityisasema kyseenalaistuu

Käynnissä oleva ilmastokriisi ja luonnon monimuotoisuuden hupeneminen ovat tehneet ihmisen ja ei-inhimillisen luonnon sekä eläinten välisestä suhteesta olennaisen tutkimuskohteen ja synnyttäneet 2000-luvun alussa tapahtuneen niin kutsutun eläinkäänteeseen. Tutkimukseni teoreettiseksi taustaksi muodostui kulttuurisen ja yhteiskunnallisen eläintutkimuksen kasvava kenttä, jonka esiin nostamat kysymykset ihmis-eläin-suhteista, ei-inhimillisten eläinten yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta merkityksestä sekä ei-inhimillisestä toimijuudesta ovat yhä ajankohtaisempia (Despret 2013; Davis & Turpin 2015; Turner, Sellbach & Broglio 2018; Kaarlenkaski 2022; Koistinen & Karkulehto 2021).

Tutkimukseni inspiroituu myös posthumanistisista ja uusmaterialistisista teorioista, jotka haastavat ajatuksen ihmisestä subjektina ja toimijana verrattuna luontoon passiivisena resurssina ja ihmisen toimien kohteena. Posthumanismi kyseenalaistaa ihmisen erityisaseman ja pohtii, kuinka selkeästi ihminen lopulta eroaa muista elollisista (Lummaa & Rojola 2014a; 2014b; Gustafsson & Haapoja 2016; 2020; Kokkonen 2017; Johansson & Seppä 2021). Uusmaterialismi näkee, että materia ei ole passiivista, vaan sillä on oma toimijuus ja merkitys (Alaimo 2016; Braidotti 2022). Se

haastaa länsimaisen käsityksen ihmisestä erillisenä luonnosta, tuo esiin monilajisen keskinäisriippuvuuden sekä näkee subjektiviteetin suhteellisenä: kykynä vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi (Braidotti 2013; 2022).

Toimijuuden ja suhteisuuden teoretisoinnissa nojaudun filosofi Vinciane Despret'n (2013) ja eläinhistorioitsija Susan Nancen (2013) kehittämiin teoreettisiin näkökulmiin. Molempia yhdistää ajatus siitä, että ihmiskeskeisiä maailmankuvia on haastettava, jotta ihmisen toimijuus on mahdollista ymmärtää vain yhtenä toimijuuden muotona muiden joukossa. Despret korostaa, että toimijuus syntyy vuorovaikutuksessa: olennot muovaavat toistensa mahdollisuuksia toimia kohtauksissa, ristiriidoissa ja yhteistyössä (Despret 2013, 29, 37, 44). Toimijuus ei siis ole yksilön sisäinen ominaisuus, vaan suhteinen: se rakentuu aina jonkun tai jonkin kanssa. Nance puolestaan painottaa, että sekä ihmiset että eläimet ovat monimutkaisia toimijoita, jotka toimivat ympäristöissään omien todellisuksiensa pohjalta (Nance 2013, 7, 9–11). Toimijuus on näin ollen jaettava ja monisuuntaista, ei vain yksipuolista vallankäyttöä.

Väitöskirjassani pyrin kriittisesti tarkastelemaan lajienvälisiä valtasuhteita ja analysoimaan hierarkkisten rajanvetojen (kuten ihminen/luonto, subjekti/objekti, aktiivinen/passiivinen) ylityksiä aineistoni kuvissa. Nähdäkseni tutkimukselle, joka osallistuu ihmisen ja ei-inhimillisten eläinten välisten suhteiden eettiseen uudelleenneuvotteluun, on kiireellinen tarve, sillä eläinten massiivinen hyväksikäyttö on sekä ilmastokriisin keskeinen taustatekijä että antroposeenia määrittävä piirre (Aavik 2024, 281). Viitaten posthumanistisen ekofeministi Stacy Alaimon (2008) *poikki-ruumiillisuuden*² (*trans-corporeality*) käsitteeseen väitöskirjani purkaa länsimaisen subjektin erontekoa ei-inhimillisestä luonnosta ja korostaa monilajisia yhteenkietoutumisia. Kysyn, miten ei-inhimilliset ja inhimilliset keholliset toimijuudet sekä lajien väliset kohtaamiset ja vuorovaikutus ilmenevät 2000-luvun alun omakuvissa?

Ihmis–eläin-suhteet 2000-luvun alun omakuvissa

Väitöskirjani metodologia ammentaa uusmaterialistisista *taiteen seuraamisen tavoista* (*ways of following art*) (Kontturi 2018, 10–12, 18–19; ks. myös Bennett 2010, xiii; Coleman, Page & Palmer 2019). Tavoitteeni on ollut kohdata taidetta ja visuaalista kulttuuria enemmän kuin tulkita sitä: kuvailla nähtyä, painottaa etiikkaa ja antaa kuvien liikuttaa. Visuaalisen kulttuurin tutkijana minua kiehtoo kuvien potentiaali: enemmän kuin tekemään tarkkoja jaotteluja kuvataiteen ja muun kuvallisen kulttuurin välille, olen kiinnostunut pohtimaan, millaisia maailmankuvaa ravistelevia kokemuksia kuvat voivat saada aikaiseksi?

Tutkimani valokuvat ovat perinpohjin häirinneet ja liikuttaneet minua vaatien minua seuraamaan niitä, katsomaan, minne ne vievät ja kirjoittamaan niistä dialogissa enemmän-kuin-inhimillisen maailman kanssa. Tutkimusaiheen ja aikajänteen varmistuttua tutkimusaineistoni valintaa ohjasivatkin voimakkaat affektiiviset ja keholliset kohtaamiset kuvien kanssa. Tapausesimerkit neljässä väitöskirjani artikkelissa keskittyvät ei-inhimillisiin ja inhimillisiin kehollisiin toimijuuksiin ja kohtaamiin 2000-luvun alun valokuvallisissa omakuvissa. Artikkelissa I (Salmia 2018) tutkin makakiapina Naruton luontokuvaaja David Slaterin kameralla vuonna 2011 ottamia kuvia ja tarkastelin, mitä merkitsee, kun ei-inhimillinen eläin suuntaa kameran kohti itseään. Eläimen katseesta vaikuttaminen muutti koko väitöskirjani suunnan. Kuvassa, jossa Naruto vaikuttaa hymyilevän käsivarren mitan päässä kamerasta kuin ihmiset ottamissaan selfieissä, ei-inhimillinen eläin kääntää hierarkkisia

.....
2 Suomennos: tutkija Milla Tiainen (Leppänen & Tiainen 2016).

kaksijakoja ylösalaisin omalla toimijuudellaan. Naruto kohdistaa katseensa suoraan katsojaan, ja hänen kasvonsa ja silmänsä alleviivaavat tämän ei-inhimillisen eläimen yksilöllisyyttä ja toimijuutta.

Naruton kuva johdatti minut jatkamaan monilajisen kanssakäymisen tutkimista, ja huomasin, että ei-inhimilliset eläimet esiintyvät varsin usein sekä taidegallerioiden seinillä että sosiaaliseen mediaan jaetuissa omakuvissa. Artikkelissa II (Salmia 2021) analysoin valokuvataiteilija Elina Brotheruksen yhdessä Marcello-mäyräkoiran kanssa ottamia omakuvia Donna Harawayn (2003; 2008) *kumppanuuslajin* (*companion species*) käsitteen kautta ja tarkastelin monilajisen perheen ihmiskeskeisyyttä kyseenalaistavia lähtökohtia *Carpe Fucking Diem* -valokuvasarjassa (2011–2015). Artikkelini III (Salmia 2023) keskittyi Instagramissa julkaistuihin lokkiselfieihin ja tarkasteli ihmisten rinnakkaiseloa lajien kanssa, joiden nähdään ylittävän luonnon ja kaupunkitilan sekä ihmisen ja eläimen välisiä kuvitteellisia rajoja. Kuvamateriaali oli vuosilta 2013–2020. Artikkelissa IV (Salmia n.d.) tarkastelen taiteilija Iiu Susirajan *Meat Model* -omakuvia (2020) ja sitä, miten ne käsittelevät lihansyöntiä sukupuoli-tuneena, ruumiillisena ja yhteiskunnallisiin käytäntöihin kietoutuneena prosessina. Muista artikkeleista poiketen tämän artikkelin valokuvissa ei esiinny eläviä eläimiä. Aiheesta tekee kuitenkin olennaisen tämän väitöskirjan näkökulmasta se, että lihansyönti on yleisin tapa, jolla ihmiset ovat vuorovaikutuksessa ei-inhimillisten eläinten kanssa (ks. Adams 2015 [1990], 20).

Neljä tapaustutkimusta käsittelevät niitä moninaisia tapoja, joilla ihmis-eläin-suhteet ilmenevät omakuvissa ja joilla ei-inhimillisiä eläimiä luokitellaan suhteessa ihmisiin visuaalisessa kulttuurissa. Tapaustutkimukset kuvaavat, neuvottelevat ja kyseenalaistavat suhdettamme villieläimiin, kuten Naruto-makakiapinaan, joka nappaa luontokuvaajan kameran ja ottaa selfien (artikkeli I); lemmikkeihin, käsitellen monilajista perhettä suhteessa Marcello-mäyräkoiraan ja taiteilija Elina Brotherukseen (artikkeli II); liminaalieläimiin, kuten lokkeihin, jotka liikkuvat sujuvasti luonnollisiksi katsotuilta alueilta urbaaneihin (artikkeli III); ja tuotantoeläimiin, josta esimerkkinä toimivat *Meat Model* -omakuvat, joissa taiteilija Iiu Susiraja poseeraa kameralle alusvaatteisillaan, pitäen hellästi käsissään muovikelmuun pakattuja sian ja lehmän ruumiinosia (artikkeli IV).

Söpöt ystävät ja kurittomat tuholaiset

Väitöskirjan otsikolla ”söpöt ja kurittomat” olen pyrkinyt heijastamaan tutkimusaineistoni kuvista ilmenevää länsimaiselle eläinsuhteelle tyypillistä ambivalenssia. Esimerkiksi artikkelissa III käsittelemiäni omakuviin ilmestyviä lokkeja kuvaillaan kuvateksteissä söpöinä ystävinä ja kauniina vapauden lintuina, mutta myös kurittomina ja röyhkeinä olentoina, jotka eivät kunnioita ihmisten omaan käyttöönsä määrittelemiä tiloja. Aineistoni valokuvissa ei-inhimillisiä eläimiä sekä arvostetaan että kontrolloidaan, juhlietaan ja hyödynnetään: jotkut nähdään rakastettuina kumppaneina, toiset tuholaisina, ruokana tai viihteen välineinä. Tämä kaksijakoisuus näkyy ristiriitaisissa representaatioissa, kuten lokeissa, joita esitetään sekä ystävinä että ”roskalintuina”, tai lemmikeissä, jotka toivotetaan tervetulleiksi kotiemme sohville ja sänkyihin, samalla kun muut lajit suljetaan ulkopuolelle (Philo & Wilbert 2000, 10; Fudge 2008, 3, 17–18; Holmberg 2017, 57; Kaarlenkaski 2022, 68).

On myös paradoksaalista, että siinä missä ei-inhimillisiä eläimiä kuvataan enenevässä määrin ihmisten ottamissa valokuvissa, elinympäristöjen tuhoaminen jatkuu kiihtyvällä tahdilla. Yli kolme neljäsosaa maapallon pinta-alasta on ihmisen muokkaamaa, ja maapallolla elävien nisäkkäiden kokonaisbiomassasta vain 4 % koostuu villieläimistä. Sen sijaan tuotanto- ja kotieläimet muodostavat 60 % ja ihmiset 36 %

(Tønnessen & Armstrong Oma 2016, ix; Aaltola 2022, 183; Salmia & Niemelä 2022). Ei-inhimillisiä eläimiä on mielestäni olennaista tutkia luonnontieteellisten näkökulmien lisäksi myös visuaalisen kulttuurin tutkimuksen lähtökohdista perehtyäksemme tähän ja muihin länsimaisen ihmis–eläin-suhteen ristiriitaisuuksiin.

Aineistoni omakuvat tuovat esiin länsimaisille ihmisten ja eläinten välisille suhteille tyypillisen ambivalenssin ja ajattelumme ohjaavat hierarkkiset vastakkainasettelut, joissa eläimet nähdään ihmistä vähempiarvoisina. Valokuvissa näkyvä aito kiinnostus Toista kohtaan voi silti avata myös mahdollisuuksia väkivallattomammille ja empaattisemmille suhteille tulevaisuudessa. Neljän artikkelin kokonaisuudessa jäljitän erilaisia ihmisten ja eläinten välisiä kohtaamisia visuaalisen kulttuurin kautta: ihmiskeskeisyyden, lajististen hierarkioiden ja epäsymmetristen ihmis–eläinvaltasuhteiden valottamisen lisäksi kuvat paljastavat hellyyttä, hoivaa ja pyrkimystä monilajiseen ystävyyteen sekä sen, miten kuvissa esiintyvät ei-inhimilliset eläimet haastavat ihmisen erityislaatuista asemaa omalla toimijuudellaan. Visuaalinen kulttuuri näyttäytyy tilana, jossa monilajista kanssakäymistä pohdiskellaan.

Lopuksi

Väitöskirjani fokuksessa olevaa ajanjaksoa, 2000-luvun alkua, luonnehtivat nopeasti etenevät kehityskulut, kuten ilmastonmuutos, luonnon köyhtyminen sekä kuudes sukupuuttoaalto. Näen, että taiteella ja visuaalisella kulttuurilla on keskeinen merkitys ekologisten kriisien aikakaudella: sillä on mahdollisuus ”koskettaa, häiritä ja ihmetyttää” (Haapoja 2020) sekä kuvitella toisenlaisia tulevaisuuksia. Väitöskirjatutkimukseni aikana olen todennut, ettei huolestuttavaan maailmantilanteeseen auta eskapismi tai toivottomuuteen vajoaminen, vaan *enemmän-kuin-inhimillisen maailman kanssa ajattelemisen*. Aineistoni teoksista aukeaa monilajinen maailma, joka on täynnä inhimillisiä ja enemmän-kuin-inhimillisiä yhteenkietoutuneita toimijuuksia, joita pyrin tarkastelemaan ihmiskeskeistä näkökulmaa kyseenalaistaen.

Ajattelemisen enemmän-kuin-inhimillisen maailman kanssa inspiroituu esimerkiksi taiteilija ja tutkija Tuija Kokkosen (2017) *heikon toimijuuden* käsitteestä, joka viittaa huomion suuntaamiseen enemmän-kuin-inhimillisiin olentoihin ja oman egon tai toimijuuden merkityksen pienentämiseen. Käsite merkitsee minulle tutkimukseni kohdalla myös varovaista ja kunnioittavaa liikkumista ympäristössä sekä visuaalisen kulttuurin hidasta ja mielteliästä tarkastelua. Taiteen ja visuaalisen kulttuurin seuraamisen metodologia on tutkimusmetodinani kehittynyt syventäen siihen sisältyvän ei-inhimillisen teoretisointia. Tämä on kannustanut minua enemmän-kuin-inhimillisen maailman kanssa ajattelemiseen haavoittuvuuden, läsnäolon, ihmettelyn sekä liikutetuksi tai häirityksi tulemisen kautta. Rannalta katsominen on eri asia kuin virran mukana kulkeminen: seuraaminen vie aina uuteen paikkaan (Deleuze & Guattari 1987, 374; Kontturi 2018).

Lopuksi, palatakseni Rosi Braidottin visioimiin monilajisen hoivan keskiöön nostaviin posthumanistisiin tulevaisuuksiin, joilla aloitin tämän lektion: hoiva korostaa yhteyksiä ja riippuvuuksia muiden olentojen kanssa, siirtää ihmisen pois ajattelun keskiöstä ja avaa uusia tapoja ajatella yhdessä ei-inhimillisen kanssa (Puig de la Bellacasa 2017, 1–6). Siinä missä hoivan merkitystä aliarvioimalla ja välinpitämättömyydellä ollaan saatu aikaiseksi maapallon elinkelpoisuutta uhkaavat ekologiset kriisit (The Care Collective 2020, 3–9), näen enemmän-kuin-inhimillisen maailman kanssa ajattelemisen yhteisellä planeetalla olemisen harjoitteluna eettisemmällä, ei-inhimillisen luonnon ja eläimet paremmin huomioivalla tavalla. Se on liikkumista ja liikkumista enemmän-kuin-inhimillisen ympäristön rytmisissä sekä monilajisten kokonaisuuksien, suhteiden ja yhteenkietoutumisten tarkempaa havainnointia. Jatkan tämän harjoittelemista myös tulevassa työssäni.

Lähteet

- Aaltola, Elisa (2022) *Esseitä eläimistä*. Helsinki: Into Kustannus.
- Aavik, Kadri (2023) Men's Veganism: A Pathway towards More Egalitarian Masculinities? Teoksessa Kadri Aavik, Kuura Irni & Milla-Maria Joki (toim.) *Feminist Animal and Multispecies Studies: Critical Perspectives on Food and Eating*. Leiden & Boston: Brill, 281–305.
- Adams, Carol J. (2015 [1990]) *The Sexual Politics of Meat: A Feminist-Vegetarian Critical Theory*. New York: Bloomsbury Academic.
- Alaimo, Stacy (2008) Trans-Corporeal Feminisms and the Ethical Space of Nature. Teoksessa Stacy Alaimo & Susan Hekman (toim.) *Material Feminisms*. Bloomington: Indiana University Press, 23–46.
- Alaimo, Stacy (2016) *Exposed: Environmental Politics and Pleasures in Posthuman Times*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.
- Bennett, Jane (2010) *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things*. Durham, NC & London: Duke University Press.
- Braidotti, Rosi (2013) *The Posthuman*. Cambridge and Malden: Polity Press.
- Braidotti, Rosi (2022) *Posthuman Feminism*. Cambridge & Medford: Polity Press.
- Burns, Anne (2015) Self(ie)-Discipline: Social Regulation as Enacted Through the Discussion of Photographic Practice. *International Journal of Communication* 9, 1716–1733.
- The Care Collective (2020) *The Care Manifesto: The Politics of Interdependence*. London & New York: Verso.
- Coleman, Rebecca; Page, Tara & Palmer, Helen (2019) Feminist New Materialist Practice: The Mattering of Methods. *MAI: Feminism and Visual Culture*, May 15, 2019. Saatavilla: <https://www.maifeminism.com/feminist-new-materialisms-the-mattering-of-methods-editors-note/> (linkki tarkistettu 4.3.2026).
- Davis, Heather & Turpin, Etienne (toim.) (2015) *Art in the Anthropocene: Encounters Among Aesthetics, Politics, Environments and Epistemologies*. London: Open Humanities Press.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Félix (2004 [1980]) *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Käännös Brian Massumi. London & New York: Continuum.
- Despret, Vinciane (2013) From Secret Agents to Interagency. *History and Theory*, Theme Issue 52 (December), 29–44. <https://doi.org/10.1111/hith.10686>.
- Doy, Gen (2005) *Picturing the Self: Changing Views of the Subject in Visual Culture*. New York: I.B. Tauris.
- Fudge, Erica (2008) *Pets*. Stocksfield: Acumen.
- Gómez Cruz, Edgar (2014) Omakuvia ja chattailua: selfien epävirallinen historia. Teoksessa Asko Lehmuskallio & Anna-Kaisa Rastenberger (toim.) *#snapshot: Kameran keskuudessamme*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo, 31–32.
- Gustafsson, Laura & Haapoja, Terike (2016) *Museum of Nonhumanity*. Helsinki: HAM Helsinki Art Museum.
- Haapoja, Terike (2020) Miten olla ihmisiksi. Teoksessa *Nuppukirja: Maallisen elämän käsikirja*. Helsinki: HAM Helsinki Art Museum.
- Haraway, Donna (2003) *The Companion Species Manifesto*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Haraway, Donna (2008) *When Species Meet*. London & Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Holmberg, Tora (2017) *Urban Animals: Crowding in Zoocities*. London: Routledge.
- Hyttinen, Elsi & Lummaa, Karoliina (2020) Lukeminen humanismin murroksessa. Teoksessa Elsi Hyttinen & Karoliina Lummaa (toim.) *Sotkuiset maailmat: Posthumanistinen kirjallisuudentutkimus*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus, 9–36.
- Irni, Kuura, Aavik, Kadri & Joki, Milla-Maria (2023) Introduction: Critical Feminist Animal and Multispecies Studies. Teoksessa Kadri Aavik, Kuura Irni & Milla-Maria Joki (toim.) *Feminist Animal and Multispecies Studies: Critical Perspectives on Food and Eating*. Leiden & Boston: Brill, 1–41.
- Johansson, Hanna & Seppä, Anita (2021) Johdanto. Teoksessa Hanna Johansson & Anita Seppä (toim.) *Taiteen kanssa maailman äärellä: Kirjoituksia ihmiskeskeisestä ajattelusta ja ilmastonmuutoksesta*. Helsinki: Parvs, 10–22.
- Kaarlenkaski, Taija (2022) Affektiivisiä eläin kohtaamisia kaupunkiympäristöissä: Monilajinen lähiluonto verkkomedioissa. *Lähikuva* 35(1–2), 61–82. <https://doi.org/10.23994/lk.116478>.
- Kokkonen, Tuija (2017) *Esityksen mahdollinen luonto: Suhde ei-inhimilliseen esitystapahtumassa keston ja potentiaalisuuden näkökulmasta*. Acta Scenica. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Kontturi, Katve-Kaisa (2018) *Ways of Following: Art, Materiality, Collaboration*. London: Open Humanities Press.

Koistinen, Aino-Kaisa & Karkulehto, Sanna (2021) Kohti planetaarista tuntua: Feministis-posthumanistinen uudelleenkuvaus ja etiikka ihmisen jälkeen. *Niin & näin* 28(1), 62–72.

Leppänen, Taru & Tiainen, Milla (2016) Feministisiä uusmaterialismeja paikantamassa: Materian toimijuus etnografisessa taiteen- ja kulttuurintutkimuksessa. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 29(3), 27–44.

Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (2014a) Johdanto: Mitä posthumanismi on? Teoksessa Karoliina Lummaa & Lea Rojola (toim.) *Posthumanismi*. Turku: Eetos, 13–32.

Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (2014b) Lukijalle. Teoksessa Karoliina Lummaa & Lea Rojola (toim.) *Posthumanismi*. Turku: Eetos, 7–11.

Nance, Susan (2013) *Entertaining Elephants: Animal Agency and the Business of the American Circus*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Philo, Chris & Wilbert, Chris (2000) *Animal Spaces, Beastly Places: New Geographies of Human–Animal Relations*. London & New York: Routledge.

Puig de la Bellacasa, María (2017) *Matters of Care: Speculative Ethics in More Than Human Worlds*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.

Rustick, Susan M. (2016) Held Hostage by the Anthropocene. Teoksessa Morten Tønnessen, Kristin Armstrong Oma & Silver Rattasepp (toim.) *Thinking about Animals in the Age of the Anthropocene*. Lanham, MD: Lexington Books, 3–17.

Salmia, Tiina (2018) Monkey in the Self-Portrait: The Non-Human Animal and the Question of Self-Representation. *WiderScreen* 21(3). Saatavilla: <https://widerscreen.fi/numerot/2018-3/monkey-in-the-self-portrait-the-non-human-animal-and-the-question-of-self-representation/> (linkki tarkistettu 4.3.2026).

Salmia, Tiina (2021) Marcello the Dog and More-Than-Human Family in Elina Brotherus's Self-Portraits from the Series Carpe Fucking Diem. *TRACE – Journal for Human–Animal Studies* 7(1), 47–68. <https://doi.org/10.23984/fjhas.99338>.

Salmia, Tiina & Niemelä, Riikka (2022) Taiteesta kirjoittamista hankaluuksien ja ei-inhimillisen tuntuun. *Tahiti* 12(3), 4–6. <https://doi.org/10.23995/tht.122524>.

Salmia, Tiina (2024) Friends, Cuties and Trash Birds: Human–Animal Encounters in Instagram Selfies with Seagulls. *Tahiti* 14(1), 117–136. <https://doi.org/10.23995/tht.142635>.

Salmia, Tiina (n.d.) Consumable Bodies: Eating, Sex, Gender and Species in Iiu Susiraja's Self-Portraits Meat Model 1 and 2.

Senft, Theresa M. & Baym, Nancy K. (2015) What Does the Selfie Say? Investigating a Global Phenomenon. *International Journal of Communication* 9, 1588–1606.

Tavani, Elena (2024) The Selfie and the Low-Resolution Self: Beyond Foucault's Technologies of the Self. *Itinera* 28. <https://doi.org/10.54103/2039-9251/27832>.

Tiidenberg, Katrin (2018) *Selfies: Why We Love (and Hate) Them*. Bingley: Emerald Publishing.

Tønnessen, Morten & Armstrong Oma, Kristin (2016) Introduction: Once upon a Time in the Anthropocene. Teoksessa Morten Tønnessen, Kristin Armstrong Oma & Silver Rattasepp (toim.) *Thinking about Animals in the Age of the Anthropocene*. Lanham, MD: Lexington Books, 5–19.

Turner, Lynn, Sellbach, Undine & Broglio, Ron (2018) Introducing the Edinburgh Companion to Animal Studies. Teoksessa Lynn Turner, Undine Sellbach & Ron Broglio (toim.) *The Edinburgh Companion to Animal Studies*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 13–30.

Walker Rettberg, Jill (2018) Self-Representation in Social Media. Teoksessa Jean Burgess, Alice Marwick & Thomas Poell (toim.) *The SAGE Handbook of Social Media*. London: SAGE, 429–443. <https://doi.org/10.4135/9781473984066.n24>.

Wolfe, Cary (2010) *What Is Posthumanism?* Minneapolis & London: University of Minnesota Press.

Åsberg, Cecilia (2024) Promises of Cyborgs: Feminist Practices of Posthumanities (Against the Nested Crises of the Anthropocene). *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 32(2), 125–45. <https://doi.org/10.1080/08038740.2023.2294194>.